

KodA

Kennis op de Akker

Verslag van de startbijeenkomst van het netwerk

“Sturing van kwaliteit in aardappelen”

7 februari 2006
Nedato, Oud-Beijerland

KodA: Kennis op de Akker

Kennis op de Akker (KodA) is een project dat streeft naar duurzamere bedrijfsvoering in de akkerbouw, door kennis in bruikbare vorm op de akker te brengen. Sleutelbegrippen daarin zijn: op interactieve manier kennis ontwikkelen, integratie van toepassingen, standaardisatie van gegevens voor efficiënte berichtenuitwisseling en bevordering van samenwerking van verschillende partijen rondom de 'akker' ofwel de praktijk. In het project KodA zit de akkerbouwpraktijk zelf aan het roer. In gezamenlijkheid definiëren zij de innovatieagenda. Daaruit volgen wensen of vragen die deels met financiering vanuit LNV opgelost worden. De hierbij ontwikkelde concepten worden vervolgens door de praktijk zelf weer geïmplementeerd.

De activiteiten in KodA vinden vooral plaats in zogenaamde *lerende netwerken*, ingedeeld in een aantal thema's en gewasgroepen. Daarin staan de ketenpartijen en telers centraal, met daaromheen andere betrokkenen, zoals onderzoekers en dienstverleners. Geza-

menlijk formuleren zij de wensen en vragen, op zoek naar mogelijkheden voor oplossingen, die vervolgens in pilots worden uitgetest en gedemonstreerd. In de periode januari tot en met april 2006 worden de netwerken opgestart en opgelijnd met reeds lopende activiteiten.

Doel en aanpak

Het doel van deze bijeenkomst is vorming van het lerende netwerk in KodA rondom het thema 'Sturen van kwaliteit in aardappelen'. Daarbij gaat het om het formuleren van een gezamenlijk gedragen perspectief en het vaststellen van de benodigde acties voor de komende jaren. Dit vanuit een breed blikveld: organisatorisch, economisch en technisch. Om dit doel te bereiken is gebruik gemaakt van verschillende creatieve werkvormen onder leiding van een onafhankelijke procesbegeleider.

Schema van de aanpak:

De gezamenlijke bijeenkomst leidde nog onvoldoende tot een gezamenlijk gedragen vernieuwingsopgave en geprioriteerde agendapunten. Na de bijeenkomst is daartoe een vervolgactie in gang gezet waarbij de telers is gevraagd een vragenformulier in te vullen dat daarna telefonisch is doorgesproken. In dit verslag worden de resultaten van de verschillende onderdelen beschreven en samengevat.

De deelnemers aan dit netwerk zijn:

Ketenpartijen:	Nedato: W. van de Ree, J. den Boer CZAV: T. Hendrickx
Akkerbouwers:	H. Akkermans, B. Ampt*, B. Biemond, G.J. Boudeling, A. Dieleman, T. Heijboer, W. Hopmans, R. van Maldegem, P. Noteboom, J. Verschoore
Onderzoekers:	A. Haverkort (PRI), B. Janssens (LEI), A. Veerman* (PPO)
Overig:	P. Ravensbergen (WING, procesbegeleiding), S. Wolfert (LEI, KodA programmamanagement)

* afwezig op bijeenkomst 7 feb. 2006

Voorprogramma: in- en rondleiding Nedato

Wim van de Ree, adjunct-directeur en hoofd buitendienst, geeft een korte inleiding over Nedato met aansluitend een rondleiding door het bedrijf. Nedato, de Nederlandse aardappeltelersorganisatie, is een afzetorganisatie voor circa 600 telers in Nederland. De jaarlijkse afzet bedraagt zo'n 350.000 ton per jaar. De activiteiten bestaan uit de bewerking en afzet van consumptieaardappelen (45%) en aardappelen bestemd voor de verwerken-de industrie (55%). Van de totale omzet wordt 40% verpakt in klein- en grootverpakkingen. De laatste jaren wordt er steeds meer afgeleverd voor exportbestemmingen.

De doelstelling van Nedato is tweeledig:

1. het afzetten van aardappelen van goede kwaliteit naar de klant
2. een goede prijs aan de telers geven

Continuïteit en duurzame relaties zijn de verbindende schakels tussen deze doelstellingen.

Belangrijke thema's op dit moment zijn:

Prijsvorming

Onlangs is een keuze gemaakt om te stoppen met het aanbieden van vaste prijscontracten, en middenprijs met voorverkoop te hanteren als basis voor prijsvorming. Er wordt zo veel mogelijk geprobeerd het areaal te plannen op basis van de verwachte afzet en het aanbod over het gehele jaar te spreiden. Daarnaast wordt gestreefd naar zo veel mogelijk synergie-effecten zodat een efficiënte organisatie wordt gerealiseerd.

Klanttevredenheid

Op dit moment is vooral de kwaliteit van de tafelaardappelen, die onbewerkt in zakken in de winkel liggen, onder de maat. Hier moet aan gewerkt worden. Daarnaast wordt geprobeerd om het juiste assortiment van producten aan te leveren. Er vindt ook marktonderzoek plaats. Een voorlopige conclusie is dat de Nederlandse consument traditioneler lijkt te zijn dan in de omringende landen en meer bewerkte producten nog niet zo erg aanslaan.

Logistiek management

Er wordt naar gestreefd de transportbewegingen te minimaliseren en door daarin, waar mogelijk, zo vroeg mogelijk te sturen. Zo wordt bij het inschuren de kwaliteit al beoordeeld om daarmee later in het seizoen de juiste match te kunnen maken tussen de kwaliteit van de partij in de schuur en de verwachte kwaliteit bij de afnemer. Hierdoor worden afkeuringen en teleurstellingen bij teler en afnemer voorkomen. Ook kunnen hiermee extra transportkosten worden voorkomen.

In het kader van KodA zijn hebben de volgende onderwerpen bijzondere aandacht:

Kwaliteitsverbetering op teeltniveau

- schilkwiteit
- inwendige roest

Uitbetaling op kwaliteit

Het ontwerpen van een systeem voor extra premie bij goede schilkwiteit. Dit systeem is nu één jaar operationeel en verkeert dus nog in een experimentele fase. De beoordeling is op dit moment op een aantal punten nog subjectief. In de toekomst zullen hier meer robots voor ingezet worden

Agrimonitoring

Het verzamelen van teeltgegevens in een geautomatiseerd databasesysteem, waarmee geprobeerd wordt allerlei relaties te leggen zodat meer inzicht wordt verkregen in bepalende factoren tijdens te teelt. Dit inzicht moet de teler helpen om ontwikkelplannen te maken voor de toekomst.

Trots en zorgen: de huidige situatie

Elke deelnemer heeft twee zaken aangegeven waar hij/zij trots op is en waar hij/zij zorgen over heeft als het gaat over de aardappelketen en hun bedrijf.

Ik ben TROTS op...	Ik heb ZORGEN over...
<ul style="list-style-type: none">• het feit dat ik nog steeds akkerbouwer ben• de schaalgrootte waarop geteeld wordt• het elk jaar weer tot een goed einde brengen• de goede omgang met afzet en leveranciers op een moderne manier• het produceren van voedsel: 20.000 mensen per 1.000 ton aardappelen• het coöperatieve karakter van het bedrijf, bundeling kracht van telers• het vertalen van nieuwe ontwikkelingen in praktische toepassingen (bijvoorbeeld bemestingsplan)• inhoud geven aan advies op basis van rendement• het doelgericht samenwerken en flexibiliteit• waardering van product (bijvoorbeeld via premie)• elk jaar kwalitatief goed en betaalbaar product neerzetten• goede locatie van Nederland qua klimaat en nabijheid van markten• 'voorvaderen' die aardappelproductie hebben opgebouwd• keuzes maken: weten wat je doet en waarvoor	<ul style="list-style-type: none">• politiek/overheid die ondernemen moeilijk maakt• kostprijs en daarmee samenhangende concurrentiepositie en marktwerking• 'uitknijpen' van teler, machtsblokken van frites-industrie• communicatie in de verschillende ketens: frites, tafel, zetmeel en pootgoed• kwetsbaarheid van de teelt (ziekten en plagen)• schilkwaliteit (Frankrijk vs. Nederland)• leveren van constante kwaliteit• continuïteit: 'saneringsperiode' duurt te lang• samenwerking aan de productiekant• schommelingen tussen vraag en aanbod, regie ontbreekt• te weinig regulering van productie (West-Europa) door 'tradities'/conservatisme• ketenafspraken en onderling vertrouwen• weinige respect voor elkaar• transparantie van de markt, communicatie met retail• neerwaartse spiraal• weinige beïnvloeding van consument

De deelnemers zijn dus trots op het werk waar ze mee bezig zijn in de aardappelketen en de sterke positie die Nederland heeft opgebouwd, maar het perspectief en het plezier staat zwaar onder druk, met name door toenemende druk op de rentabiliteit van de teelt (opbrengsten dalen en kosten stijgen) en het gebrek aan vertrouwen en samenwerking in de keten, waarbij de toegevoegde waarde eerlijk verdeeld wordt.

Toekomstige situatie: het perspectief voor 2010

De deelnemers zijn opgedeeld in 2 groepen en hebben hun perspectief geschetst voor de aardappelketen in 2010.

Groep 1 heeft als motto: 'Leven en laten leven'.

Dit slaat op de balans die er moet zijn in de keten. Dat zal vooral bereikt worden door sturing of regulering van het productie-areaal. De focus op de consument zal ook vergroot zijn en er wordt meer ingespeeld op de wensen van de consument. Hierbij wordt geleerd van andere landen als Engeland en de VS. Het rendement en de kwaliteit zijn goed. Dit wordt bereikt door het vergaand beheersen van de kostprijs door samenwerking zowel horizontaal (tussen telers) als verticaal (in de keten). De telers zullen zich hierbij grotendeels gespecialiseerd hebben op pootgoed-, consumptie-, of frites-aardappelen. De ziekteresistentie zal sterk verbeterd zijn gepaard gaand met een verruiming van het bouwplan van 1:3 richting 1:6. Precisielandbouw zal een gemeengoed zijn.

Groep 2 heeft als motto: "rendement door balans in de keten ⇔ balans door rendement in de keten".

Een vrijwel identiek beeld dus als de andere groep. Ook hier is sprake van een toenemende focus op de consument en een nauwe samenwerking tussen telers onderling (bijvoorbeeld tussen een technisch en meer economisch-georiënteerde teler) en specialisatie in bouwplan en afzet. Daarentegen kan er ook grotere concurrentie tussen telers of groepen van telers ontstaan. De schaalgrootte zal ook verder toegenomen zijn, maar daarnaast zullen er ook kleinere bedrijven blijven bestaan die hun inkomen deels buiten het bedrijf halen. De kwaliteit is toegenomen en ook het verschil tussen goed en minder goed zal kleiner zijn (slechtst producerende telers zijn afgevallen). Er is een striktere areaalplanning en minder vrijblijvende relaties in de keten. Wellicht is er meer focus op productontwikkeling. Voor de reststromen (tarra, ondermaats, enzovoort) zijn waardevolle, duurzame alternatieven gevonden (bijvoorbeeld als biobrandstof), wat mee kan helpen aan het evenwicht tussen vraag en aanbod. De concurrentie binnen de EU zal groter zijn.

De consument zal vragen om minder onbewerkt, gemakkelijk en verrassend voedsel. Ook zullen er meer 'functional foods' zijn (bijvoorbeeld selenium-aardappel). Er is ruimte voor merken.

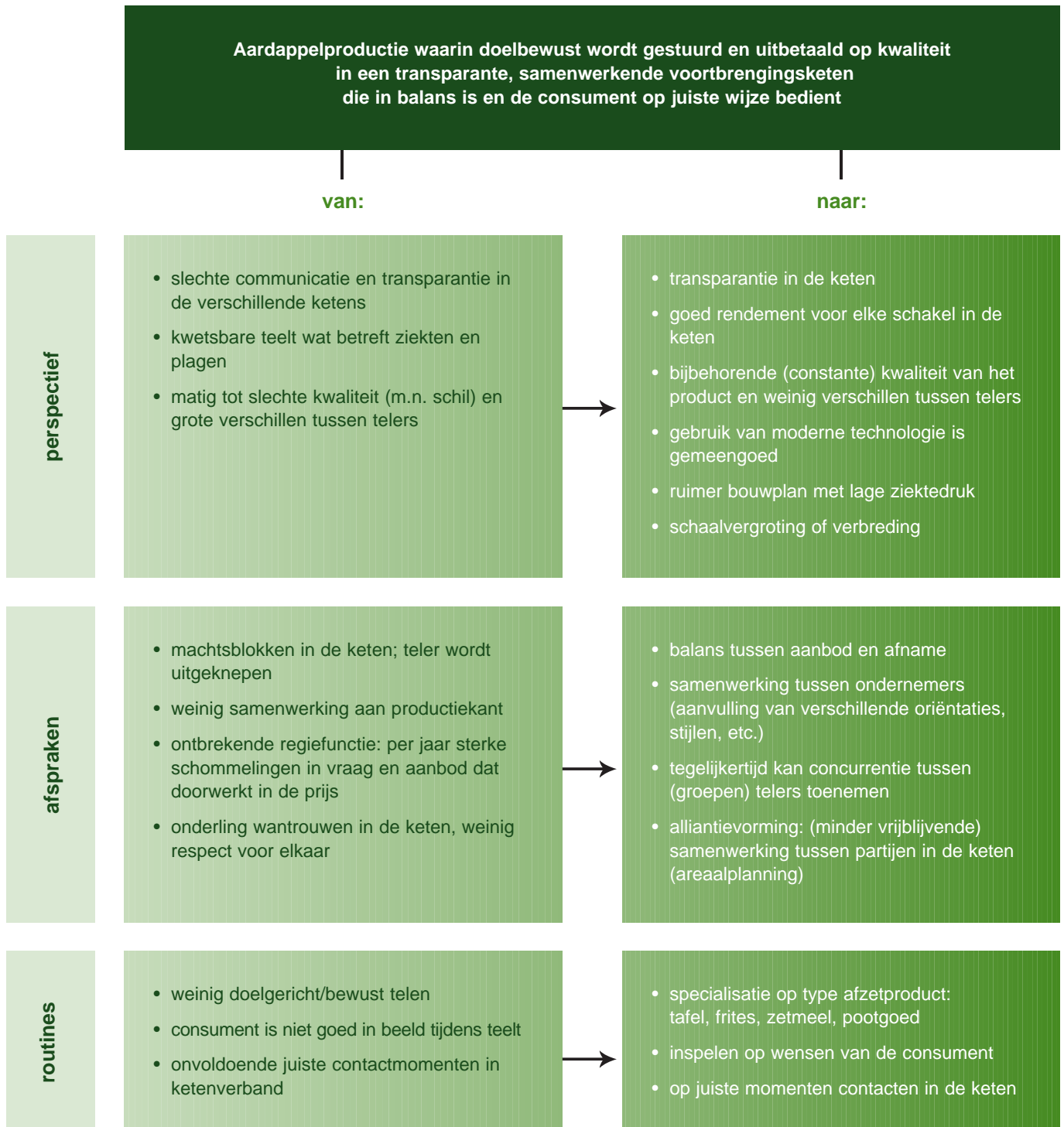
De conclusie is dat het beeld van beide groepen vrijwel hetzelfde is, met verschillende details in de mate van uitwerking. Balans in de keten met een goed rendement voor elke partij. Daarbij zijn schaalvergroting, specialisatie (tafel, frites, zetmeel en pootgoed), samenwerking tussen ondernemers en tussen partijen in de keten, transparantie in de keten en inspelen op de wensen van de consument belangrijke kenmerken van het toekomstbeeld voor 2010.

Vernieuwingsopgave: van huidige naar toekomstige situatie

De vernieuwingsopgave is samengevat gedefinieerd als de verandering van huidige situatie naar toekomstige situatie, waarbij onderscheid is gemaakt in verandering van:

- perspectief: waar willen we naar toe?
- onderlinge afspraken: wat zijn blokkades (institutioneel, organisatorisch, technisch, enzovoort)?
- routines: wat moet dan veranderen in het handelen (vanuit nutsdoelstelling)?

Vernieuwingsopgave

Kritische situaties: het oplossen van vraagstukken

De vernieuwingsopgave beschrijft feitelijk een aantal kritische situaties die opgelost moeten worden om de veranderingen te realiseren. Door middel van een brainstorm is in beeld gebracht welke acties nodig of mogelijk zijn om van de huidige tot de toekomstige situatie te komen. Hieruit volgen min of meer vanzelf de punten voor de agenda van de komende jaren waaraan gewerkt moet worden.

De agendapunten zijn hieronder opgesplitst in vernieuwingen van:

- competenties: welke kunde en vaardigheden zijn nodig?
- ontwerpen: hoe laten we het werken in de praktijk?
- inzichten: hoe zit iets precies in elkaar, wat zijn waarheden?

Agenda

Hoe kunnen aardappelen worden uitbetaald en gestuurd op specifieke doelen en kwaliteit, de consument centraal worden gesteld en de keten in balans worden gehouden?

Competenties:

Communiceren met andere schakels in de keten en consument

Gebruik maken van kennis via (internet)portaal als loket van kennis

Interpreteren van relaties tussen gegevens

Uitwisselen van ervaringskennis

Strategische visievorming en formuleren van afgeleide vragen

Ontwerpen:

Opzetten van horizontale/ verticale samenwerkingsverbanden (idee is om dit ook al in het middelbaar onderwijs op te pakken)

Regulatiesysteem voor in balans krijgen van vraag en aanbod (regelgeving, capaciteit fritesfabrieken, fytosanitair) voor de hele keten

(Studie)groepen, waar gegevens worden besproken en geïnterpreteerd en koppeling wordt gemaakt met wat er in 'Wageningen' bekend is

Teeltvergelijking (benchmarking) en bijbehorend monitoringsysteem om rendement en kwaliteit te verbeteren

(Internet)portaal als loket van kennis

Ondersteunend model voor bedrijfsstrategievorming om bv. scenario's te kunnen doorrekenen of om samenwerkingsmogelijkheden te evalueren.

Premiesysteem om meer op kwaliteit uit te betalen (nu weinig premiemogelijkheden en wisselende eisen per jaar)

Inzichten:

Bepalende factoren voor schilkwaliteit en inwendig bruin

Samenwerkingsverbanden: belang van persoonlijke vaardigheden, juridische/organisatorische zaken

Mogelijkheden en effecten van regulering van productie-areaal

Methoden voor informatieverzamelen, vergelijking van gegevens (bv. plantafstand en knolzetting),

Datamining om relevante relaties te vinden

Oorzaken achterhalen van slechte kwaliteit pootgoed

Marktmogelijkheden van aardappelen en 'functional foods' via rassen of toevoegingen met voldoende continuïteitsperspectief als randvoorwaarde

Genoemde aandachtspunten:

- nieuwe kennis die er is in 'Wageningen' (bijvoorbeeld op gebied van preciselandbouw) bruikbaar maken in de praktijk; dit als vervanger van oude OVO-drieluik
- afstemming met de pootgoedsector om kwaliteit te verbeteren
- verbetering van imago: saaie karakter van aardappel moet eraf
- standaardisatie van informatie-uitwisseling van managementinformatiesystemen, mechanisatie en communicatie in de keten, met adm. lastenverlichting als afgeleid doel

Reflectie en conclusies van de bijeenkomst

Tot slot is er gereflecteerd op de bijeenkomst, waarbij de volgende punten naar voren kwamen:

Wat ging goed:

- Beeld gegeven van de status van de ontwikkelingen van de aardappelsector, vanuit het gezichtspunt van de teler. Balans in de keten is een belangrijk thema.
- Tegelijkertijd geconstateerd dat op diverse fronten hier al aan gewerkt wordt en zijn er nog geen grote doorbraken te melden. Onder de deelnemers overheerst daarom de mening dat we niet nog meer van hetzelfde moeten doen.
- Lijst met mogelijke actiepunten genoemd.

Wat had beter gekund:

- Bij het oorspronkelijke KodA-thema 'sturing van kwaliteit in aardappelen' blijven.
- Beïnvloeding van de keten kreeg te veel nadruk. Hier wordt al lang over wordt gepraat en er lopen elders initiatieven.
- We hebben onvoldoende inzicht gekregen in het draagvlak en enthousiasme voor de actiepunten.

Vervolgactie: prioritering van acties

Tijdens de bijeenkomst is er dus onvoldoende inzicht gekregen in het draagvlak en enthousiasme voor de vernieuwingsopgave en actiepunten die tijdens de brainstorm zijn genoemd. Daarom is een vervolgactie in gang gezet, waarbij de telers een vragenformulier is toegestuurd met de volgende punten:

- selectie van acties die niet binnen KodA passen (na overleg tussen Nedato/CZAV en programmaleiding)
- lijst van acties die mogelijk wel in KodA passen met de vraag daarbij een prioritering aan te geven:

1. **Agrimonitoring** - monitoren/verzamelen van gegevens, combinaties en vergelijkingen maken (benchmarking) en eventueel *datamining* (analyseren van gegevens over teelt en kwaliteit) om uiteindelijk meer inzicht te krijgen in factoren die opbrengst en kwaliteit bepalen.
2. **Kwaliteit** - gerichte acties om kwaliteit te verbeteren met bijzondere aandacht voor schilkwiteit en inwendig bruin (kan sterk samenhangen met resultaten uit de actie 1. Agrimonitoring)
3. **Premiesysteem** - specificaties beter kwantificeren en communiceren zodat gericht op kwaliteit gestuurd en uitbetaald kan worden.
4. **Samenwerking** - het verkennen van samenwerkingsmogelijkheden (als vorm van schaalvergroting) tussen verschillende telers (economisch, technisch, enzovoort)
5. **Bedrijfsstrategievorming** - in de context van 'kwaliteit in aardappelen' bewustwording en bepa-

len van doelen voor specifieke situatie van de teler en een plan van aanpak daaruit afleiden.

6. **Kennisinfrastructuur** - zoeken naar vervanger van het OVO-drieluik; zoals het opzetten van studiegroepen en gebruik van (internet-)kennisportalen.
7. **Informatie-integratie en standaardisatie** - het kunnen maken van koppelingen tussen verschillende systemen door middel van standaardisatie.

Ook is gevraagd of er acties zijn die niet tot deze lijst behoren, waarvan men vindt dat ze toch in KodA thuis horen.

In onderstaande tabel zijn de resultaten weergegeven van de prioritering (in kolommen) door 7 van de 9 telers van de onderwerpen (in rijen) die wij binnen KodA van toepassing achtten. Het onderwerp met het laagste totaal scoort in het algemeen het hoogst.

Samengevat is de conclusie dat ondersteuning voor strategievorming (met agrimonitoring als hulpmiddel) en verbetering van kwaliteit (aansluiting marktwensen op teelt) als belangrijkste aandachtspunten naar voren kwamen. Daarnaast blijft de algemene wens voor een betere balans tussen aanbod en afname en de bijbehorende marktwerking op de achtergrond een belangrijk punt van aandacht. Ook kwaliteitsverbetering van pootgoed verdient de aandacht en dit zou gebruikt kunnen worden om KodA uit te breiden naar de pootgoedsector.

		prioriteit (1= hoogste, 7 = laagste)								
	telernr.	1	2	3	4	5	6	7	totaal	rang
1.	Agrimonitoring	6	4	1	3	1	1	2	18	1
2.	Kwaliteit	3	6	4	1	2	3	1	20	2
3.	Premiesysteem	7	7	2	5	6	4	3	34	6
4.	Samenwerking	2	2	7	7	7	7	7	39	7
5.	Bedrijfsstrategievorming	1	1	6	6	4	2	6	26	3
6.	Kennisinfrastructuur	4	3	3	2	5	5	5	27	4
7.	Info-integratie en stand.	5	5	5	4	3	6	4	32	5

Hoe verder?

Voorlopig zal het eerste deel van de agenda 'Hoe kunnen aardappelen worden uitbetaald en gestuurd op specifieke doelen en kwaliteit' worden aangepakt omdat dit het meest binnen het bereik van KodA valt. Een belangrijk verzoek van de telers is begeleiding bedrijfsstrategie. Een start daarbij is een goed overzicht te hebben van de huidige situatie. Door middel van agrimonitoring gecombineerd met begeleiding en advies (maatwerk) kan tot een planmatige verbetering gekomen worden. Voor aardappelen is dit proces inmiddels in gang gezet. Voor bieten en graan zijn plannen en zal in KodA gekeken worden in hoeverre zaken gezamenlijk opgepakt kunnen worden. Ook het onderwerp 'kennisinfrastructuur', het zoeken naar vervanger van het OVO-drieluik en het bijbehorende opzetten van netwerken en studiegroepen en het gebruik van (internet-)kennisportalen, zal in breder kader opgepakt worden.

Voor de teler is het handig om voor alle gewassen een vergelijkbaar systeem te hebben. Vandaar het voorstel om in mei met diverse partijen te demonstreren en bespreken er al is en zouden willen hebben, waarbij het aan te bevelen is dat een onafhankelijk deskundige de diverse mogelijkheden vooraf goed analyseert en adviseert over vervolgtrajecten ter verbetering en standaardisatie. In juni zou er een demonstratie, meer gericht op telers, gehouden kunnen worden om te demonstreren wat de mogelijkheden zijn.

Voor ontwikkeling van schilkwiteit in tafelaardappelen is nog veel bundeling en naar de praktijk vertalen van onderzoek nodig. We staan inmiddels vlak voor een nieuw teeltseizoen waarbij we nu knopen moeten doorhakken voor het investeren in onderzoek en demonstratie van teelttechnieken in het kader van verbetering schilkwiteit.

Concreet wordt gedacht om de volgende activiteiten in gang te zetten:

1. Verdieping naar praktijk van onderzoek naar toepassingstechnieken voor bodembehandeling met fungiciden. Welke combinaties van middelen, tijdstippen, en doseringen zijn tevens van invloed op de werking?
2. Demonstratie/communicatie van alle beschikbare technieken ter verbetering van schilkwaliteit op de demodag PPO Westmaas 23 augustus a.s.
3. Onderzoek naar verbetering schilkwaliteit in relatie tot bemesting, knolbehandeling en knolzetting
4. Ontwikkeling en algemene introductie van 9-14 in de praktijk, een nieuwe verzurende N-P meststof.

Voor het thema oplossing roestproblematiek is inmiddels ook een HPA-project opgestart met prioriteit in voor alle regio's. Via HPA wordt duidelijk gemaakt welke activiteiten daar opgestart worden, wat onder inbreng bedrijfsleven gaat vallen en welke aanvullende verzoeken er aan KodA gevraagd worden.

Colofon

Kennis op de Akker (KodA) is een initiatief van Koninklijke Maatschap de Wilhelminapolder, Vertis, ZLTO en Wageningen UR. KodA loopt van 2005 t/m 2009 en wordt uitgevoerd onder de verantwoordelijkheid van de stuurgroep KodA. In de stuurgroep zijn alle KodA-partners vertegenwoordigd.

KodA-partners uit het bedrijfsleven:

Avebe, IRS, CSM Suiker, Cosun, CSV, Nedato, Meneba, Agrifirm, CZAV, Koninklijke Maatschap de Wilhelminapolder, HPA, LTO Noord, NCB-Ontwikkeling / ZLTO.

Programmaleiding:

Peter Paree, ZLTO Projecten, tel. 013-5836290, e-mail: pparee@zlto.nl
Henny van Gurp, ZLTO Projecten, tel. 013-5836290, e-mail: hvgurp@zlto.nl
Sjaak Wolfert, LEI Wageningen UR, tel. 06-24135790,
e-mail: sjaak.wolfert@wur.nl

De projectleiding van dit project 'Sturing van kwaliteit in aardappelen' is in handen van Wim van de Ree (Nedato), tel. 06-20245851, w.ree@nedato.nl, en Ton Hendrickx (CZAV), tel. 06-53169154, t.hendrickx@czav.nl

Meer informatie:

www.kennisopdeakker.nl

